

קב ונקי

- האם מותר לענוז שעון זהב ביום הכפורים?
- מדוע ניגון הקריאה במנחה של יום כפור אינו כניגון של קריאת שחרית?
- מהו הסוד שמבינים בני שלושים ושלוש?
- מה הטעם שכל מי שעולה לתורה נקרא בתואר "הרב"?
- איזה סדר בששה סדרי משנה נקרא בלשון יחיד?

האם מותר לענוז שעון זהב ביום הכפורים?

(טז, ד) כְּתִיב בְּרַחֲמֵי ה' יִלְבָּשׁ וּמִכְנָסֵי בֶרֶךְ יִהְיוּ עָלֶיךָ בְּשָׂרוֹ וּבְאַבְנֵי בֶרֶךְ יִהְיוּ וּבְמִצְנֶפֶת בֶּרֶךְ יִצְנַף בְּגָדֶיךָ כְּדֵשׁ הֵם וְרָחֵץ בַּמֵּי אֵת בְּשָׂרוֹ וּלְבָשֶׁם.

כתב רש"י: שהכהן הגדול לא עובד בפנים בשמונה בגדים שעובד בהם בחוץ, משום שהבגדים עשויים מזהב, ואין קטגור נעשה סגור, אלא בארבעה בגדים ככהן הדייט וכולן עשוין מבוץ (פשתן).

מקור דברי רש"י מגמ' בראש השנה (כו.): אמר רב חסדא מפני מה אין כהן גדול נכנס בבגדי זהב לפני ולפנים לעבוד עבודה, לפי שאין קטיגור נעשה סגור.

וכתב שם רש"י (ד"ה אין קטיגור) שהזהב שבבגדים מזכיר את הזהב שהיה עשוי בו העגל, ולא ראוי שהזהב שהיה קטיגור לעם ישראל, ישמש כסניגור בעת כניסתו של כהן גדול ביוה"כ לקודש הקודשים לרצות על עוונות ישראל.

בתיבת גמא (לבעל הפמ"ץ, כאן)¹ מביא שנוהגים ישראל, שלא מתקשטים בתכשיטי זהב ביום הכפורים.

והכתב: שהטעם הוא ע"פ דברי הגמרא כאן שאין קטגור נעשה סגור, ולכן לא ראוי שיהיו ישראל מקושטין בזהב ביום הכפורים.

ומביא שם, שלפ"ז נשים שלא חטאו בעגל, ואף לויים, לא צריכים לחשוש למנהג זה, ויכולים להתקשט בתכשיטי זהב.

ומסיים: שמכל מקום כדי שהישראלים לא יבואו לריב עם הלויים, ויהיה הבדלים ביניהם, וכן לגבי אשה שמזונותיה ביד בעלה, לכן נוהגים שאין לובשים זהב כלל ביוה"כ, אפי' הנשים והלויים.²

¹ ומובא בהגהות רעק"א על שו"ע או"ח סי' תר"י ד"ה יש שכתבו.

² וראה משנ"ב (סי' תר"י סקט"ז) בשם המטה אפרים, שנוהגות הנשים שלא מתקשטות ביום הכפורים בתכשיטין שמתקשטות בהן בשאר שבתות ויו"ט מפני אימת הדין, וראה באלף למטה על המט"א שם. וראה בשו"ת בצל החכמה (ח"ו סי' ג') שלא נוהג בזמנו החשש מתכשיטי זהב, משום שכל החשש הוא רק אם הולך עם בגדי לבן שמחופים בזהב, ולא סתם בשרשרת או טבעת או שעון מזהב. אלא רק מפני אימת הדין לא ילך עם תכשיטין שרגיל בהם בשבתות ויו"ט.

בחינושי הריטב"א (ראש השנה כו. ד"ה שאין קטיגור)³ כתב שאין לחשוש ללבוש ביום הכפורים טלית מוזהבת, מטעם אין קטיגור וכו', משום שלבישת טלית אינה דומה ללפני ולפנים אלא לעבודה שבחוץ.

ובשו"ת נשאל דוד (לרבי דוד אופנהיים זצ"ל ח"ג או"ח סי' טז) שבק"ק פראג נוהגים שלא להשתמש ביום הכפורים בכלי זהב עבור הס"ת מטעם אין קטגור נעשה סגור.

מדוע ניגון הקריאה במנחה של יום כפור אינו כניגון של קריאת שחרית?

(יח,ו) אִישׁ אִישׁ אֶל כָּל שָׂאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגִלּוֹת עֲרֻה אִנִּי ה'.

בגמ' מגילה (לא.) מובא: שביום הכפורים במנחה, קורין בתורה את הפסוקים בפרשת אחרי מות שצויה ה' על איסור עריות.

והנה במנהגי וורמייזא (סי' ש"ה) מובא שהמנהג שמנגנים את ניגון הטעמים של קריאת התורה במנחה, כמו הניגון של שאר ימות השנה, ולא כמו הניגון של הקריאה בשחרית, שהוא ניגון מיוחד ליום הכפורים.⁴

בס' שיחות חכמים (להרב ראובן מרגליות זצ"ל, מנהג ישראל תורה אות י' עמ' 26) כתב טעם למנהג לשנות בין הקריאה של שחרית לקריאה של מנחה.

שכיון שקוראים במנחה את פרשת עריות, נוהגים שלא יהיה זה במנגינה הנשמעת כבכי שהיא המנגינה של שחרית.

וזאת ע"פ מה שדרשו חז"ל (שבת קל.) בפסוק (במדבר יא,י) "וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו", שמושה שמע את העם בוכה על שנאסר להם עריות, ואם יקראו את

³ והובא בכף החיים (או"ח סי' תר"י סק"ב).

⁴ אולם ראה במהרי"ל (סדר מנחה של יוה"כ עמ' שנב) שמהרי"ל סגל היה מגן את הקריאה בשחרית ובמנחה כלמידת הנערים שקורין שטוב"ן טרופ"א (ניגון הבית), משמע מדבריו שזה הוא הניגון המיוחד לקריאה בימים נוראים, ואין הבדל בין שחרית ומנחה. וראה בשו"ת חת"ס (ח"ו סי' פו ד"ה באו"ן) שמתאר את ניגון הקריאה של ימים נוראים כניגון של "עומד נידון בפני המלך".

פרשת עריות בניגון של בכי, זה יהיה בבחינת "בוכה למשפחותיו", ולכן קוראים זאת בניגון הרגיל.

מהו הסוד שמבינים בני שלושים ושלוש?

(טז, ח) וְנָתַן אֶהְרֶן עַל שְׁנֵי הַשְּׂעִירִים גְּרִלּוֹת גִּזְרֵל אֶחָד לַיְי וְגִזְרֵל אֶחָד לְעִזָּאֵל.

כתב האבן עזרא: אם יכולת להבין הסוד שהוא אחר מלת "עזאזל" תדע סודו, וסוד שמו, כי יש לו חברים במקרא, ואני אגלה לך קצת הסוד ברמז, **בהיותך בן שלושים ושלוש תדענו.**

והאריכו הראשונים והאחרונים בפענוח דבריו שכתב "בהיותך בן שלושים ושלוש תדענו".⁵

וכאן אביא בס"ד ב' ביאורים שאינם מפורסמים.

בס' קרן ישועה (לאדמו"ר רבי יהושע שפירא זצ"ל מבלאזוב, מאמרי חודש אייר מאמר ג' הלולא דרשב"י עמ' כו ד"ה ובהיותך) **מבאר:** ששלושים ושלוש הכוונה לל"ג בעומר, וזאת על דרך הסוד, ע"פ כוונות האריז"ל בסדר עבודת יום הכפורים, עיי"ש.

ביאור נוסף נמצא **בקובץ דרושים** (יו"ל ע"י אגודת הרבנים בפטרעקוב תרפ"ד, דרוש מ"ה אות ה' עמ' לו) בשם הרב יוסף יודא לייב מינצברג זצ"ל מקאזניץ, שהכוונה היא על פרק ל"ג בספר בראשית בפר' וישלח, ששם מובא הפגישה בין יעקב לעשיו, ושם (פסוק טז) כתוב: וַיֵּשֶׁב בְּיוֹם הַהוּא עֶשָׂו לְדֶרְכוֹ שְׁעִירָה, וזה הסוד בשעיר לעזאזל שנותנים לשרו של עשיו את חלקו כדי שלא יקטרג.

והפסוק שלאחר מכן הוא: וַיַּעֲקֹב נָסַע סִכְתָּה וַיָּבֹן לוֹ בֵּית וּלְמִקְנֵהוּ עֶשָׂה סִכְתָּה עַל כֵּן קָרָא שֵׁם הַמָּקוֹם סִכְתָּה. שאנחנו לאחר עבודת יום הכפורים בשעיר המשתלח וכפרת העוונות, זוכים לסוכה.

ורמז בזה שהאותיות הסמוכות זה לזה נקראים "חברים", והאותיות שחברים לאותיות "סוכות" הם "עזאזל", וזאת אם אומרים אנו "אם למקרא", דהיינו שמחשיבים את המילה סוכות מלא (עם ו').

וזה הכוונה בדברי האבן עזרא שכתב: **אם יכולת להבין הסוד שהוא אחר מלת "עזאזל"** (שהם האותיות "סוכות", כי למעלה בשמים סידור האותיות הם בסדר תשר"ק, ושפיר קאמר אחר עזאזל) **תדע סודו, וסוד שמו, כי יש לו חברים** (אותיות סמוכות) **במקרא** (אם למקרא) **ואני אגלה לך קצת הסוד ברמז, בהיותך בן שלושים ושלוש** (פרק ל"ג בבראשית) **תדענו.**

מה הטעם שכל מי שעולה לתורה נקרא בתואר "הרב"?

בשו"ת אורים גדולים (למה"ר יצחק זאבי זצ"ל רבה של חברון סי' ו' למוד כד) כתב טעם מדוע נקראת השבת שלפני פסח שבת הגדול: שהוא להודיע לבני אדם כי יש יום אחריו סמוך ונראה, שנקרא "שבת" ואינו גדול כמוהו, והוא יום טוב ראשון של פסח שנקרא ג"כ שבת.

ולאפוקי ממה שטעו הצדוקים בימי בית שני אשר פרח הזדון וצץ מטה רשע והכחישו בקבלה, באמרם כי "ממחרת השבת" האמור בתורה הוא "שבת בראשית"

⁵ ראה ברמב"ן, ובבעלי התוס', וברא"ש על התורה, וביעב"ץ במטפחות סופרים.

להיות כי לא נמצא בתורה שיום טוב נקרא בשם שבת ועל זה יסדו טעותם.

אמנם הוא יתברך הנחילנו דת אמת תורה שבע"פ קבלה למשה מסיני ושם נאמר בפירוש כי שבת אמור כאן הוא יום טוב ראשון של פסח.⁶

והנה בהגהות למס' ברכות (לרבי יוסף זכריה שטרן זצ"ל נדפס בשי"ס וילנא סוף ברכות – ד"ה הדרן עלך מס' ברכות) כתב שראוי למחות באמירת התוארים שבמלא רחמים ובמי שברך, ובפרט שלא להיות כדובר שקרים לפניו ית' ח"ו, וכבר הוזהרתי מאבא מארי ז"ל שלא להזכירו בשמו בשום תואר על מצבתו או בחתימתו, ולולא יקרא דחיי היה רצונו שלא להזכירו גם בתואר הרב, ע"כ.

ובס' הליכות שלמה (הנהגות הגרש"ז אויערבאך זצ"ל חודש ניסן פ"ב הע' 17) מביאים שהגרש"ז אמר שלפי טעם זה שקראה לשבת זו "שבת הגדול" היא כדי לאפוקי מדעת הצדוקים.

יש ליישב תמיהתו של של רבי יוסף זכריה זצ"ל, שיש הרבה מנהגים שעושים אותם כדי להוציא מלבם של צדוקים, שיש לומר שבכוונה נהגו לקרוא לכל העולים לתורה "יעמוד הרב פלוני", לפי שבזמן הקראים נקראו שלומי אמוני ישראל המאמינים בתושבע"פ בשם "רבנים",⁷ ולכן קוראים לעולה לתורה בשם "רבי פלוני", למען ידעו שאינו ח"ו מן הקראים המאמינים והוגים רק בתורה שבכתב, אלא מן הרבנים המאמינים בתושבע"פ.

ועובדא הוה במי שכתב בצוואתו שלא יחקקו על מצבתו שום תואר כלל אלא את שמו בלבד, והורה הגרש"ז זצ"ל שאם כי יש לקיים צוואתו ככתבה, מ"מ יחקקו "ר' פלוני" מהטעם האמור שאין זה תואר כבוד אלא הודעה שהוא משלומי אמוני ישראל המאמינים בתושבע"פ, ע"כ.

איזה סדר בששה סדרי משנה נקרא בלשון יחיד?

בקובץ "קול התורה" (חוברת ס"ב תשרי תשס"ז עמ' צו) מובא מהרב יעקב ראקו בשם הגר"ח קויפמאן זצ"ל, ששאל למה נקרא סדר מועד בלשון יחיד ולא בלשון רבים כמו שאר הסדרים זרעים נשים וכו' הלא בסדר זה נכללו כל המועדים,

וי"ל ע"פ מש"כ בס' שפתי צדיק להרה"ק מפילץ כי בפיטו "ואמרתם זבח פסח" אומרים: "בראש כל מועדות נשאת פסח", שפסח הוא ראש כל המועדים והיינו כי בכל המועדים וגם בשבת מזכירים "זכר ליציאת מצרים" כי הכל תלוי בפסח ולכן סדר מועד נקרא ביחיד, על שם הפסח.⁸

⁶ **עי' שפת אמת** (מגילה כד. תוד"ה ואם היו) על מה שמתרגמין בפסח פרשת "ויאמר יהושע" שהוא כדי להוציא מלבן של צדוקים שאומרים דהפי "ממחרת השבת" היא "שבת בראשית" ושם כי להדיא ממחרת הפסח.

⁷ **כ"כ בס' מגן אבות** (להרשב"ץ – סוף ח"ב לא.) שהקראים נתדלדלו אחר חורבן הבית עד שבימי הגאונים ז"ל עמד ענן וכו' והחולכים על דעת הקבלה נקראו "רבנים", ועל כן נהגו כל ישראל לקרוא לכל אחד מישראל "רבי" ואע"פ שהוא עם הארץ.

⁸ **ועי' במלוא העומר** (פ' אמור בשם האריז"ל) שהמילה מועד מתחלקת לשניים, "מו" – "ועד", ו"ועד" בניגוני 80, שהוא כפול מה"מו", ומרמז בזה שכל המוסיף מוסיפין לו, **ועי' בס' פרי חיים** עה"ת (לרבי חיים יעקב ספרין זצ"ל מקאמרטא) פ' אחרי מות ופי' במדבר שזה מרמז ליוה"כ, ועי' בס' **כרמי ישראל** (להרב ישי חסידא עמ' רט).